

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (tretji senat)

z dne 1. avgusta 2022*

„Predhodno odločanje – Pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah – Pristojnost in priznavanje ter izvrševanje sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo – Uredba (ES) št. 2201/2003 – Členi 3, od 6 do 8 in 14 – Pojem ‚običajno prebivališče‘ – Pristojnost, priznavanje in izvrševanje sodnih odločb ter sodelovanje v preživninskih zadevah – Uredba (ES) št. 4/2009 – Člena 3 in 7 – Državljana dveh različnih držav članic, ki prebivata v tretji državi kot pogodbeni uslužbenca pri delegaciji Evropske unije v tej tretji državi – Določitev pristojnosti – *Forum necessitatis*“

V zadevi C-501/20,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Audiencia Provincial de Barcelona (pokrajinsko sodišče v Barceloni, Španija) z odločbo z dne 15. septembra 2020, ki je na Sodišče prispela 6. oktobra 2020, v postopku

MPA

proti

LCDNMT,

SODIŠČE (tretji senat),

v sestavi A. Prechal, predsednica drugega senata v funkciji predsednice tretjega senata, J. Passer, F. Biltgen, sodnika, L. S. Rossi (poročevalka), sodnica, in N. Wahl, sodnik,

generalni pravobranilec: M. Szpunar,

sodna tajnica: L. Carrasco Marco, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 16. septembra 2021,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za MPA A. López Jiménez, abogada,
- za LCDNMT C. Martínez Jorba in P. Tamborero Font, abogadas,
- za špansko vlado L. Aguilera Ruiz, agent,

* Jezik postopka: španščina.

- za češko vlado I. Gavrilova, M. Smolek in J. Vlácil, agenti,
- za Svet Evropske unije M. Balta, H. Marcos Fraile in C. Zadra, agenti,
- za Evropsko komisijo I. Galindo Martín, M. Kellerbauer, N. Ruiz García, M. Wilderspin in W. Wils, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 24. februarja 2022

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago členov 3, 7, 8 in 14 Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 6, str. 243), členov 3 in 7 Uredbe Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživninskih zadevah (UL 2009, L 7, str. 1) ter člena 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med MPA in LCDNMT, pogodbenima uslužbencema Evropske unije pri njeni delegaciji v Togu, v zvezi s tožbo za razvezo zakonske zveze, dopolnjeno z zahtevki, ki se nanašajo na določitev ureditve in načinov izvajanja varstva in vzgoje ter starševske odgovornosti v zvezi z mladoletnima otrokoma zadevnega para, na preživnino za ta otroka ter na uporabo družinskega prebivališča v Loméju (Togo).

Pravni okvir

Mednarodno pravo

- 3 Člen 31(1) Dunajske konvencije o diplomatskih odnosih, ki je bila sklenjena 18. aprila 1961 na Dunaju in je začela veljati 24. aprila 1964 (*Recueil des traités des Nations unies*, zv. 500, str. 95, v nadaljevanju: Dunajska konvencija), določa:

„Diplomat uživa imuniteto pred sodno jurisdikcijo države sprejemnice v kazenskih zadevah. Prav tako uživa imuniteto pred sodno jurisdikcijo države sprejemnice v civilnih in upravnih zadevah, razen glede:

- (a) stvarnopravne tožbe, ki se nanaša na zasebno nepremičnino v državi sprejemnici, razen kadar z njo razpolaga v imenu države pošiljateljice za potrebe diplomatskega predstavništva;
- (b) tožbe, ki se nanaša na dedovanje, v katerem diplomat nastopa kot izvršitelj oporoke, upravitelj zapuščine, dedič ali volilojemnik v svojem imenu in ne v imenu države pošiljateljice;
- (c) tožbe, ki se nanaša na kakršno koli poklicno ali pridobitno dejavnost, ki jo diplomat v državi sprejemnici opravlja poleg svojih uradnih funkcij.“

Pravo Unije

Protokol o privilegijih in imunitetah

- 4 Člen 11 Protokola (št. 7) o privilegijih in imunitetah Evropske Unije (v nadaljevanju: Protokol o privilegijih in imunitetah), ki je del poglavja V tega protokola z naslovom „Uradniki in drugi uslužbenci Evropske unije“, določa:

„Na ozemlju vsake države članice in ne glede na njihovo državljanstvo, uradniki in drugi uslužbenci Unije:

- (a) uživajo, ob upoštevanju določb pogodb, ki se nanašajo na odgovornost uradnikov in drugih uslužbencev do Unije, in ob upoštevanju pristojnosti Sodišča Evropske unije v sporih med Unijo in njenimi uradniki in drugimi uslužbenci, imuniteto pred sodnimi postopki za dejanja, storjena pri opravljanju uradnih dolžnosti, vključno z izgovorjenimi ali zapisanimi besedami.
[...]

[...]“

- 5 Člen 17, prvi odstavek, navedenega protokola, ki je del poglavja VII tega protokola z naslovom „Splošne določbe“, določa:

„Uradnikom in drugim uslužbencem Unije se priznajo privilegiji, imunitete in olajšave izključno v interesu Unije.“

Kadrovski predpisi in PZDU

- 6 V skladu s členom 1b Kadrovskih predpisov za uradnike Evropske unije (v nadaljevanju: Kadrovski predpisi) se Evropska služba za zunanje delovanje (ESZD), če ni v Kadrovskih predpisih določeno drugače, v teh kadrovskih predpisih obravnava kot institucija Unije.

- 7 Člen 23 Kadrovskih predpisov določa:

„Posebne pravice [privilegiji] in imunitete uradnikov se odobrijo samo v interesu Unije. Ob upoštevanju Protokola o posebnih pravicah [privilegijih] in imunitetah uradniki niso oproščeni izpolnjevanja svojih zasebnih dolžnosti ali spoštovanja veljavnih zakonov in policijskih predpisov.

[...]“

- 8 Člen 3a(1) Pogojev za zaposlitev drugih uslužbencev Evropske unije (v nadaljevanju: PZDU) določa:

„V teh Pogojih za zaposlitev pomeni ‚pogodbени uslužbenec‘; uslužbenca, ki ni razporejen na delovno mesto iz seznama delovnih mest, priloženega delu proračuna za zadevno institucijo, in poln ali krajši delovni čas opravlja dela v:

[...]

- (d) predstavništvi in delegacijah institucij Unije,

[...]

9 Člen 85(1), prvi pododstavek, PZDU določa:

„Pogodbe se s pogodbenimi uslužbenci iz člena 3a lahko sklenejo za določen čas najmanj treh mesecev in največ petih let. Obnovijo se lahko samo enkrat za določen čas, ki ne sme presegati petih let. Skupno trajanje prve pogodbe in prve obnovitve mora biti vsaj šest mesecev za funkcionalno skupino I in vsaj devet mesecev za druge funkcionalne skupine. Vsaka naslednja obnova je za nedoločen čas.“

Uredba št. 2201/2003

10 V uvodnih izjavah 5, 11, 12, 14 in 33 Uredbe št. 2201/2003 je navedeno:

„(5) Da bi se zagotovila enakost za vse otroke, zajema ta uredba vse odločbe o starševski odgovornosti, vključno z ukrepi za zaščito otrok, neodvisno od kakršne koli povezave s postopki v zakonskih sporih.

[...]

(11) Obveznosti preživljanja so izključene iz področja uporabe te uredbe, ker jih ureja že Uredba Sveta [(ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 4, str. 42)]. Sodišča, ki so pristojna v skladu s to uredbo, bodo v glavnem lahko odločala o obveznostih preživljanja na podlagi člena 5[, točka 2,] Uredbe [št. 44/2001].

(12) Temelji pristojnosti v zadevah starševske odgovornosti, določeni v tej uredbi, so oblikovani tako, da kar najbolj upoštevajo interese otroka, zlasti kriterij povezanosti. To pomeni, da je v prvi vrsti pristojna država članica, v kateri ima otrok običajno prebivališče, z izjemo nekaterih primerov spremembe otrokovega prebivališča ali v skladu s sporazumom med nosilcema starševske odgovornosti.

[...]

(14) Ta uredba mora učinkovati brez poseganja v uporabo mednarodnega javnega prava glede diplomatske imunitete. Kadar izvrševanje pristojnosti na podlagi te uredbe ni mogoče zaradi obstoja diplomatske imunitete v skladu z mednarodnim pravom, je treba pristojnost izvrševati v skladu z nacionalno zakonodajo države članice, v kateri zadevna oseba nima takšne imunitete.

[...]

(33) Ta uredba priznava temeljne pravice in upošteva načela [Listine]. Njen namen je predvsem zagotoviti spoštovanje temeljnih otrokovih pravic, kakor so določene v členu 24 [Listine].“

11 Člen 1 Uredbe št. 2201/2003, naslovljen „Področje uporabe“, določa:

„1. Ta uredba se uporablja ne glede na vrsto sodišča v civilnih zadevah, ki se nanašajo na:

(a) razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze;

(b) podelitev, izvrševanje, prenos, omejitev ali odvzem starševske odgovornosti.

[...]

3. Ta uredba se ne uporablja za:

[...]

(e) preživninske obveznosti;

[...]“

12 Poglavje II Uredbe št. 2201/2003, naslovljeno „Pristojnost“, je sestavljeno iz treh oddelkov. Oddelek 1 tega poglavja, naslovljen „Razveza zakonske zveze, ločitev ali razveljavitve zakonske zveze“, zajema člene od 3 do 7 te uredbe.

13 Člen 3 navedene uredbe, naslovljen „Splošna pristojnost“, v odstavku 1 določa:

„V zadevah glede razveze, prenehanja življenjske skupnosti ali razveljavitve zakonske zveze so pristojna sodišča države članice:

(a) na ozemlju katere:

- zakonca običajno prebivata ali
- sta zakonca nazadnje običajno prebivala, če eden od njiju še vedno tam prebiva, ali
- nasprotna stranka običajno prebiva ali
- v primeru skupne vloge, običajno prebiva eden od zakoncev ali
- vlagatelj običajno prebiva, če je prebival tam najmanj leto dni neposredno pred vložitvijo vloge, ali
- vlagatelj običajno prebiva, če je bival tam najmanj šest mesecev neposredno pred vložitvijo vloge in je bodisi državljan te države članice ali pa ima, v primeru Združenega kraljestva in Irske, tam svoj ‚domicile‘;

(b) katere državljana sta oba zakonca ali, v primeru Združenega kraljestva in Irske, kjer imata oba zakonca svoj ‚domicile‘.“

14 Člen 6 iste uredbe, naslovljen „Izključni značaj pristojnosti po členih 3, 4 in 5“, določa:

„Proti zakoncu, ki:

(a) običajno prebiva na ozemlju države članice ali

(b) je državljan države članice ali ima – v primeru Združenega kraljestva in Irske – na ozemlju ene od teh dveh držav članic ‚domicile‘,

se lahko začne postopek v drugi državi članici samo v skladu s členi 3, 4 in 5.“

15 Člen 7 Uredbe št. 2201/2003, naslovljen „Subsidiarna pristojnost“, v odstavku 1 določa:

„Kadar po členih 3, 4 in 5 ni pristojno nobeno sodišče države članice, se pristojnost v vsaki državi članici določi v skladu z zakonodajo te države.“

16 Oddelek 2 poglavja II te uredbe, ki se nanaša na pristojnost v zadevah starševske odgovornosti, zajema člene od 8 do 15 navedene uredbe.

17 Člen 8 iste uredbe, naslovljen „Splošna pristojnost“, v odstavku 1 določa:

„Sodišča države članice so pristojna v zadevah starševske odgovornosti v zvezi z otrokom, ki običajno prebiva v tisti državi članici v trenutku, ko je sodišče začelo postopek.“

18 Člen 12 Uredbe št. 2201/2003, naslovljen „Dogovor o pristojnosti“, v odstavkih 1, 3 in 4 določa:

„1. Sodišča države članice, ki so pristojna na podlagi člena 3 za zahtevek za razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze, so pristojna v vseh zadevah, ki se nanašajo na starševsko odgovornost, povezano z navedenim zahtevkom, če:

(a) ima vsaj en zakonec starševsko odgovornost do otroka;

in

(b) so zakonca in nosilci starševske odgovornosti pristojnost sodišč sprejeli izrecno ali na drugačen nedvoumen način v trenutku, ko se je pred sodiščem začel postopek, in je to v otrokovo korist.

[...]

3. Sodišča držav članic so pristojna tudi v zvezi s starševsko odgovornostjo v drugih postopkih, poleg navedenih v odstavku 1, kadar:

(a) ima otrok bistveno povezavo s to državo članico, zlasti zaradi dejstva, da eden od nosilcev starševske odgovornosti običajno prebiva v navedeni državi članici ali je otrok državljan navedene države članice;

in

(b) so vse stranke v postopku pristojnost sodišč sprejele izrecno ali na drugačen nedvoumen način v trenutku, ko se je pred sodiščem začel postopek, in je to v otrokovo korist.

4. Kadar ima otrok običajno prebivališče na ozemlju tretje države, ki ni pogodbenica Haaške konvencije z dne 19. oktobra 1996 o pristojnosti, pravu, ki se uporabi, priznavanju, izvršitvi in sodelovanju na področju starševske odgovornosti in ukrepov za zaščito otrok, se šteje, da je pristojnost po tem členu v korist otroku, zlasti če se ugotovi, da v zadevni tretji državi postopek ni mogoč.“

19 Člen 14 te uredbe, naslovljen „Subsidiarna pristojnost“, določa:

„Kadar v skladu s členi od 8 do 13 niso pristojna sodišča nobene države članice, se pristojnost v vsaki državi članici določi v skladu z zakonodajo te države.“

Uredba št. 4/2009

20 V uvodnih izjavah 8, 15 in 16 Uredbe št. 4/2009 je navedeno:

„(8) Skupnost in njene države članice so v okviru Haaške konference o mednarodnem zasebnem pravu sodelovale pri pogajanjih, ki so se končala 23. novembra 2007 s sprejetjem [Haaške k]onvencije o mednarodni izterjavi preživnin otrok in drugih oblik preživnin družin [...] in [Haaškega] protokola o pravu, ki se uporablja za preživninske obveznosti[, odobrenega v imenu Evropske skupnosti s Sklepom Sveta 2009/941/ES z dne 30. novembra 2009 (UL 2009, L 331, str. 17)]. V okviru te uredbe bi bilo zato treba upoštevati oba instrumenta.

[...]

(15) Zaradi varovanja interesov preživninskih upravičencev in spodbujanja ustreznega sodnega varstva v Evropski uniji bi bilo treba pravila o pristojnosti, kot izhajajo iz Uredbe [št. 44/2001], prilagoditi. Dejstvo, da je običajno prebivališče tožene stranke v tretji državi, ne bi smelo več biti razlog, da se pravila Skupnosti o pristojnosti ne uporabijo, in prav tako ne bi bilo več treba predvideti napotitve na nacionalna pravila o pristojnosti. Zato pa bi bilo treba v tej uredbi opredeliti, v kakšnem primeru lahko sodišče neke države članice uveljavi pomožno pristojnost.

(16) Da bi odpravili zlasti primere odrekanja sodnega varstva, bi bilo treba v tej uredbi določiti tudi *forum necessitatis*, v okviru katerega lahko sodišče neke države članice v izjemnih primerih sprejme pristojnost za spor, ki je tesno povezan s tretjo državo. Takšen izjemen primer bi bil lahko podan, če bi se postopek v tretji državi izkazal za neizvedljivega, na primer zaradi državljanske vojne, ali če ne bi bilo mogoče upravičeno pričakovati, da bo vlagatelj lahko sprožil in izpeljal postopek v tej državi. Pristojnost v okviru *forum necessitatis* pa se lahko izvršuje le, če je spor v zadostni meri povezan z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je bila zadeva predložena, kot je na primer povezan na podlagi državljanstva ene izmed strank.“

21 Člen 3 Uredbe št. 4/2009, naslovljen „Splošna sodna pristojnost“, določa:

„V državah članicah ima sodno pristojnost v preživninskih zadevah:

(a) sodišče kraja, kjer ima tožena stranka običajno prebivališče, ali

(b) sodišče kraja, kjer ima upravičenec običajno prebivališče, ali

(c) sodišče, ki je po svojem pravu pristojno za postopke v zvezi s statusom osebe, če je zahtevek glede preživnine povezan s tem postopkom, razen če ta pristojnost temelji izključno na državljanstvu ene izmed strank, ali

(d) sodišče, ki je po svojem pravu pristojno za postopke v zvezi s starševsko odgovornostjo, če je zahtevak glede preživnine povezan s tem postopkom, razen če ta pristojnost temelji izključno na državljanstvu ene izmed strank.“

22 Člen 6 te uredbe, naslovljen „Pomožna pristojnost“, določa:

„Kadar na podlagi členov 3, 4 in 5 nobeno sodišče države članice nima pristojnosti in tudi nobeno sodišče države pogodbenice Luganske konvencije ni pristojno na podlagi določb te konvencije, so pristojna sodišča države članice, katere državljanstvo imata obe stranki.“

23 Člen 7 navedene uredbe, naslovljen „*Forum necessitatis*“, določa:

„Če na podlagi členov 3, 4, 5 in 6 nobeno sodišče države članice ni pristojno, lahko sodišča države članice v izjemnih primerih odločajo o sporu, če v tretji državi, s katero je spor tesno povezan, postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali če postopek tam ni mogoč.

Spor mora biti v zadostni meri povezan z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je bila zadeva predložena.“

Špansko pravo

24 Ley Orgánica 6/1985 del Poder Judicial (sistemski zakon 6/1985 o sodstvu) z dne 1. julija 1985 (BOE št. 157 z dne 2. julija 1985, str. 20632), kakor je bil spremenjen z Ley Orgánica 7/2015 (sistemski zakon 7/2015) z dne 21. julija 2015 (BOE št. 174 z dne 22. julija 2015, str. 61593), v členu 22c(c) in (d) določa:

„Če zgornja merila niso izpolnjena, so španska sodišča pristojna:

[...]

(c) na področju osebnih in premoženjskih razmerij med zakoncema, razveljavitve zakonske zveze, prenehanja življenjske skupnosti in razveze zakonske zveze ter njunih sprememb, kolikor ni pristojno nobeno tuje sodišče, če imata oba zakonca ob vložitvi zahtevka običajno prebivališče v Španiji, ali če sta imela v Španiji svoje zadnje običajno prebivališče in eden med njima [še vedno] prebiva tam, ali če ima v Španiji običajno prebivališče nasprotna stranka, ali – v primeru skupne vloge – če v Španiji prebiva eden od zakoncev [...], ali če je vlagatelj španski državljan in ima najmanj šest mesecev pred vložitvijo zahtevka običajno prebivališče v Španiji, pa tudi če sta oba zakonca španska državljana;

(d) na področju starševstva ter razmerij med starši in otroki, varstva mladoletnikov in starševske odgovornosti, če ima otrok ali mladoletnik ob vložitvi zahtevka običajno prebivališče v Španiji ali če je vlagatelj španski državljan ali ima običajno prebivališče v Španiji oziroma ga ima tam vsekakor najmanj šest mesecev pred vložitvijo zahtevka.“

25 Člen 22g tega zakona, kakor je bil spremenjen, določa:

„1. Španska sodišča niso pristojna v primerih, v katerih podlage za pristojnost, določene s španskimi zakoni, ne vključujejo navedene pristojnosti.

[...]

3. [...] Španska sodišča ne morejo opustiti svojega ukrepanja ali zavrnuti svoje pristojnosti, kadar v spornem primeru obstaja povezava s Španijo in so sodišča različnih držav, povezanih s primerom, zavrnila svojo pristojnost. [...]"

26 Código Civil (civilni zakonik) v členu 40 določa, da je stalno prebivališče diplomatov, ki zaradi svoje službe prebivajo v državi, ki ni Španija, in uživajo pravico do ekstrateritorialnosti, zadnje prebivališče, ki so ga imeli na španskem ozemlju.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

27 MPA, mati otrok iz postopka v glavni stvari, in LCDNMT, njun oče, sta zakonsko zvezo sklenila 25. avgusta 2010 na veleposlaništvu Španije v Gvineji Bissau. Imata dva otroka, rojena 10. oktobra 2007 in 30. julija 2012 v Španiji. Mati je španska državljanka, oče je portugalski državljan. Njuna otroka pa imata dvojno, špansko in portugalsko državljanstvo.

28 Zakonca sta od avgusta 2010 do februarja 2015 prebivala v Gvineji Bissau, nato pa sta se preselila v Togo. Julija 2018 je njuna življenjska skupnost dejansko prenehala. Odtlej mati in otroka še naprej prebivajo v družinskem prebivališču v Togu, oče pa prebiva v hotelu v tej državi.

29 Zakonca oba delata za Evropsko komisijo pri delegaciji Unije v Togu. Spadata v poklicno kategorijo pogodbenih uslužbencev.

30 Mati je 6. marca 2019 pri Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 2 de Manresa (prvostopenjsko in preiskovalno sodišče št. 2 v Manresi, Španija) vložila tožbo za razvezo zakonske zveze, dopolnjeno z zahtevki, ki so se nanašali na določitev ureditve in načinov izvajanja varstva in vzgoje ter starševske odgovornosti v zvezi z mladoletnima otrokoma zadevnega para, na preživnino za ta otroka ter na dodelitev uporabe družinskega prebivališča v Togu.

31 Oče je trdil, da Juzgado de Primera Instancia e Instrucción nº 2 de Manresa (prvostopenjsko in preiskovalno sodišče št. 2 v Manresi) nima mednarodne pristojnosti.

32 S sklepom z dne 9. septembra 2019 je to sodišče ugotovilo svojo mednarodno nepristojnost glede na to, da stranki po njegovem mnenju nista imeli običajnega prebivališča v Španiji.

33 Mati je vložila pritožbo pri predložitvenem sodišču. Trdi, da imata zakonca diplomatski status kot uslužbenca Unije, akreditirana v državi zaposlitve, ter da ta status dodeli država gostiteljica in je razširjen na mladoletna otroka. V zvezi s tem navaja, da jo varuje imuniteta iz člena 31 Dunajske konvencije in da njeni zahtevki niso zajeti z izjemami iz tega člena. Mati trdi, da se na podlagi uredb št. 2201/2003 in št. 4/2009 pristojnost v zadevah v zvezi z razvezo, starševsko odgovornostjo in preživnino določa glede na običajno prebivališče. V skladu s členom 40 civilnega zakonika naj njeno običajno prebivališče ne bi bil kraj, kjer dela kot pogodbeni uslužbenka Unije, ampak kraj njenega prebivališča pred pridobitvijo tega statusa, in sicer Španija.

34 Mati se sklicuje tudi na *forum necessitatis*, priznan z Uredbo št. 4/2009, in pojasnjuje položaj, v katerem so togovska sodišča. S tem namenom je predložila poročila, ki jih je pripravil Svet Združenih narodov za človekove pravice. V enem od teh poročil naj bi bila ugotovljena neobstoj primerne in stalnega poklicnega usposabljanja sodnikov ter vztrajno nekaznovanje kršitev človekovih pravic. V drugem od teh poročil naj bi bila izražena zaskrbljenost Združenih narodov glede neodvisnosti sodstva, dostopa do sodnega varstva in nekaznovanja kršitev človekovih pravic.

- 35 Oče pa trdi, da nobeden od zakoncev ne opravlja diplomatske funkcije za svojo državo, to je za Kraljevino Španijo oziroma Portugalsko republiko, temveč oba delata pri delegaciji Unije v Togu kot pogodbeni uslužbenca. V zvezi s tem navaja, da prepustnica, ki jo imata, ni diplomatski potni list, ampak prepustnica ali varen potovalni dokument, ki velja samo na ozemlju tretjih držav. Poleg tega se naj ne bi uporabljala Dunajska konvencija, ampak Protokol o privilegijih in imunitetah. Vendar naj bi se ta protokol uporabljal samo za dejanja, ki jih uradniki in uslužbenci institucij Unije opravljajo v okviru svojega uradnega statusa kot taki uradniki in uslužbenci, tako da naj v obravnavanem primeru ne bi pomenil ovire za pristojnost togovskih sodišč in naj na podlagi njega ne bi bilo treba uporabiti *forum necessitatis*.
- 36 Predložitveno sodišče meni, da ne obstaja sodna praksa glede pojma „običajno prebivališče“ zakoncev, da bi se določila pristojnost v zadevah v zvezi z razvezo, niti glede pojma „običajno prebivališče“ mladoletnih otrok v položaju iz postopka v glavni stvari, tako da mora ugotoviti vpliv diplomatskega statusa ali podobnega statusa, kot je status oseb, ki opravljajo naloge kot uslužbenci ali uradniki, ki delajo za Unijo, in ki so za opravljanje teh nalog napotene v tretje države. V okviru presoje običajnega prebivališča zakoncev, ki zahtevajo razvezo zakonske zveze, predložitveno sodišče opozarja, da imajo pogodbeni uslužbenci status diplomatskih predstavnikov Unije v svoji državi zaposlitve, da pa se v državah članicah štejejo samo za uslužbenke Unije. Poleg tega navaja, da mora določiti trajanje, običajnost in stalnost prebivanja zakoncev v Togu ter da ne more spregledati dejstva, da je vzrok in izvor njune fizične navzočnosti v tej tretji državi opravljanje nalog za račun Unije.
- 37 V teh okoliščinah je Audiencia Provincial de Barcelona (pokrajinsko sodišče v Barceloni, Španija) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
1. Kako je treba razlagati pojem ‚običajno prebivališče‘ iz člena 3 Uredbe [št. 2201/2003] in člena 3 Uredbe [št. 4/2009] v primeru državljanov neke države članice, ki prebivajo v tretji državi zaradi nalog, ki so jim dodeljene kot pogodbenim uslužbencem Unije, in ki jim je v tretji državi priznan status diplomatskih predstavnikov Unije, če je njihovo prebivališče v navedeni državi vezano na izvajanje njihovih nalog, ki jih opravljajo za Unijo?
 2. Če bi bila za namene člena 3 Uredbe št. 2201/2003 in člena 3 Uredbe št. 4/2009 določitev običajnega prebivališča zakoncev odvisna od njihovega statusa pogodbenih uslužbencev Unije v tretji državi, kako bi to vplivalo na določitev običajnega prebivališča mladoletnih otrok v skladu s členom 8 Uredbe št. 2201/2003?
 3. Če bi se štelo, da mladoletniki nimajo običajnega prebivališča v tretji državi, ali se lahko za določitev običajnega prebivališča v skladu s členom 8 Uredbe št. 2201/2003 kot navezna okoliščina upošteva materino državljanstvo, njeno prebivališče v Španiji pred sklenitvijo zakonske zveze, špansko državljanstvo mladoletnih otrok in njihovo rojstvo v Španiji?
 4. Če se ugotovi, da običajno prebivališče staršev in mladoletnih otrok ni v neki državi članici, ali glede na to, da v skladu z Uredbo št. 2201/2003 ni nobene druge države članice, pristojne za reševanje zahtevkov, okoliščina, da je tožena stranka državljan te države članice, preprečuje uporabo subsidiarnih določb členov 7 in 14 Uredbe št. 2201/2003?
 5. Če se ugotovi, da običajno prebivališče staršev in mladoletnikov ni v neki državi članici, kako je treba za določitev preživnine za otroke razlagati *forum necessitatis* iz člena 7 Uredbe št. 4/2009 in, zlasti, kateri pogoji so potrebni za ugotovitev, da postopka v tretji državi, s katero je spor tesno povezan (v tem primeru v Togu), ni mogoče uvesti ali izvesti v razumnih okvirih ali

postopek tam ni mogoč? Ali mora stranka dokazati, da je v navedeni državi sprožila ali je nameravala sprožiti postopek neuspešno? Ali je državljanstvo ene od strank v sporu zadostna povezava z državo članico [sodišča, ki mu je bila zadeva predložena]?

6. Ali je v primeru, kakršen je obravnavani in v katerem sta zakonca tesno povezana z državama članicama (državljanstvo, predhodno prebivališče), če na podlagi določb navedenih uredb ni pristojna nobena država članica, to v nasprotju s členom 47 [Listine]?”

Postopek pred Sodiščem

- 38 Predložitveno sodišče je predlagalo, naj se ta zadeva obravnava po nujnem postopku predhodnega odločanja, določenem v členu 107 Poslovnika Sodišča.
- 39 Sodišče je 19. oktobra 2020 na predlog sodnice poročevalke in po opredelitvi generalnega pravobranilca sklenilo, da temu predlogu ni treba ugoditi, ker pogoji iz člena 107(2) Poslovnika niso izpolnjeni.

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

- 40 Predložitveno sodišče želi s prvim vprašanjem v bistvu izvedeti, ali je treba člen 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003 in člen 3(a) in (b) Uredbe št. 4/2009 razlagati tako, da je za določitev običajnega prebivališča v smislu teh določb lahko odločilni element to, da sta zadevna zakonca pogodbeno uslužbenca Unije pri njeni delegaciji v tretji državi, v zvezi s katerima se zatrjuje, da imata v tej tretji državi diplomatski status.
- 41 Na prvem mestu, glede razlage člena 3 Uredbe št. 2201/2003 je treba opozoriti, da ta člen določa splošna merila o pristojnosti na področju razveze, prenehanja življenjske skupnosti in razveljavitve zakonske zveze. Ta merila, ki so objektivna, alternativna in izključna, so skladna z nujnostjo ureditve, ki ustreza posebnostim kolizij na področju prenehanja zakonskih vezi (glej v tem smislu sodbo z dne 25. novembra 2021, IB (Običajno prebivališče zakonca – Razveza), C-289/20, EU:C:2021:955, točka 32 in navedena sodna praksa).
- 42 Pojem „običajno prebivališče“ se pojavi v okviru šestih razlogov za določitev pristojnosti, ki so določeni v členu 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003. Tako se s to določbo pristojnost v zadevah glede prenehanja zakonskih vezi v nehierarhičnem vrstnem redu podeljuje sodiščem države članice, na ozemlju katere je sedanje ali prejšnje – odvisno od primera – prebivališče zakoncev ali enega od njiju.
- 43 V zvezi s tem Uredba št. 2201/2003 ne vsebuje nobene opredelitve pojma „običajno prebivališče“, zlasti običajnega prebivališča zakonca, v smislu člena 3(1)(a) te uredbe. Ker v njej ni take opredelitve ali izrecne napotitve na pravo držav članic za določitev pomena in obsega tega pojma, je treba poiskati avtonomno in enotno razlago, ob upoštevanju konteksta določb, v katerih je ta pojem naveden, in ciljev navedene uredbe (glej v tem smislu sodbo z dne 25. novembra 2021, IB (Običajno prebivališče zakonca – Razveza), C-289/20, EU:C:2021:955, točki 38 in 39).

- 44 Sodišče je že odločilo, da je za razlago člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003 treba šteti, da sta za pojem „običajno prebivališče“ načeloma značilna dva elementa, in sicer, na eni strani, želja zadevne osebe, da običajno središče svojih interesov določi na določenem kraju, in na drugi strani, prisotnost z zadostno stopnjo stabilnosti na ozemlju zadevne države članice (sodba z dne 25. novembra 2021, IB (Običajno prebivališče zakonca – Razveza), C-289/20, EU:C:2021:955, točka 57), pri čemer ima lahko zakonec v danem trenutku samo eno običajno prebivališče v smislu navedene določbe (glej v tem smislu sodbo z dne 25. novembra 2021, IB (Običajno prebivališče zakonca – Razveza), C-289/20, EU:C:2021:955, točka 51).
- 45 Na drugem mestu, kar zadeva razlago člena 3 Uredbe št. 4/2009, iz besedila tega člena, naslovljenega „Splošna sodna pristojnost“, izhaja, da navedeni člen vsebuje splošne kriterije glede dodelitve pristojnosti za sodišča držav članic, ki odločajo v preživninskih zadevah. Ti kriteriji so alternativni, kar potrjuje uporaba prirednega veznika „ali“ po navedbi vsakega izmed njih (sodba z dne 5. septembra 2019, R (Pristojnost v zvezi s starševsko odgovornostjo in preživninsko obveznostjo), C-468/18, EU:C:2019:666, točka 29 in navedena sodna praksa).
- 46 Člen 3 Uredbe št. 4/2009 tako daje možnost, da se zahtevek glede preživninske obveznosti vloži na podlagi različnih razlogov za določitev pristojnosti, med drugim bodisi v skladu s točko (a) tega člena 3 pri sodišču kraja, v katerem ima tožena stranka svoje običajno prebivališče, bodisi v skladu s točko (b) navedenega člena pri sodišču kraja, v katerem ima upravičenec svoje običajno prebivališče (glej v tem smislu sodbo z dne 17. septembra 2020, Landkreis Harburg (Subrogacija javne institucije v pravice preživninskega upravičenca), C-540/19, EU:C:2020:732, točka 30 in navedena sodna praksa).
- 47 Ker Uredba št. 4/2009 ne vsebuje nobene opredelitve pojma „običajno prebivališče“ v smislu njenega člena 3(a) in (b), je treba v skladu z načeli, na katera je bilo opozorjeno v točki 43 te sodbe, poiskati avtonomno in enotno razlago tega pojma.
- 48 V zvezi s tem je treba na eni strani spomniti, da je namen pravil o pristojnosti iz Uredbe št. 4/2009 zagotoviti ne le bližino med preživninskim upravičencem, ki se navadno šteje za najšibkejšo stranko, in pristojnim sodiščem, ampak tudi učinkovito izvajanje sodne oblasti, tako z vidika optimizacije organizacije sodstva kot tudi z vidika interesa strank, ne glede na to, ali gre za tožečo ali toženo stranko, da se med drugim zagotovita enostaven dostop do sodnega varstva in predvidljivost pravil o pristojnosti (glej v tem smislu sodbo z dne 4. junija 2020, FX (Zahteva za ustavitev izvršbe preživninske terjatve), C-41/19, EU:C:2020:425, točka 40 in navedena sodna praksa).
- 49 Na drugi strani, kot izhaja zlasti iz uvodne izjave 8 Uredbe št. 4/2009 in kot je Sodišče že poudarilo, je ta uredba tesno povezana z določbami Haaškega protokola o pravu, ki se uporablja za preživninske obveznosti (sodba z dne 5. septembra 2019, R (Pristojnost v zvezi s starševsko odgovornostjo in preživninsko obveznostjo), C-468/18, EU:C:2019:666, točka 46 in navedena sodna praksa). V skladu s členom 3 tega protokola pa preživninske obveznosti načeloma ureja pravo običajnega prebivališča preživninskega upravičenca, saj tako prebivališče vključuje zadostno stabilnost, tako da je začasna ali občasna navzočnost izključena (glej v tem smislu sodbo z dne 12. maja 2022, W. J. (Sprememba običajnega prebivališča preživninskega upravičenca), C-644/20, EU:C:2022:371, točka 63).
- 50 Ta določba odraža sistem kolizijskih pravil, na katerem temelji navedeni protokol, saj je namen takega sistema zagotoviti predvidljivost prava, ki se uporablja, tako da se zagotovi, da izbrano pravo ni brez zadostne povezave z zadevnim družinskim položajem, pri čemer se zdi, da je pravo

običajnega prebivališča preživninskega upravičenca načeloma tisto, ki je najtesneje povezano z njegovim položajem, in da se s tem pravom lahko najboljše urejajo konkretne težave, s katerimi se ta upravičenec lahko srečuje (sodba z dne 12. maja 2022, W. J. (Sprememba običajnega prebivališča preživninskega upravičenca), C-644/20, EU:C:2022:371, točka 64 in navedena sodna praksa).

- 51 Ta navezna okoliščina pomeni glavno prednost pri določanju obstoja in zneska preživninske obveznosti ob upoštevanju pravnih in dejanskih okoliščin socialnega okolja države, v kateri upravičenec živi in opravlja pretežni del svojih dejavnosti. Ker bo namreč upravičenec svojo preživnino uporabil za preživetje, je treba presoditi konkretni problem, ki se pojavi glede na določeno družbo, in sicer tisto, v kateri preživninski upravičenec živi in bo živel (glej v tem smislu sodbo z dne 12. maja 2022, W. J. (Sprememba običajnega prebivališča preživninskega upravičenca), C-644/20, EU:C:2022:371, točka 65).
- 52 Zato je utemeljeno šteti, da je glede na ta cilj običajno prebivališče preživninskega upravičenca kraj, v katerem je dejansko običajno središče njegovega življenja, pri čemer se upošteva njegovo družinsko in socialno okolje, zlasti kadar gre za mladoletnega otroka (glej v tem smislu sodbo z dne 12. maja 2022, W. J. (Sprememba običajnega prebivališča preživninskega upravičenca), C-644/20, EU:C:2022:371, točka 66).
- 53 Ob upoštevanju teh preudarkov in glede na dejstvo, da člen 3(a) in (b) Uredbe št. 4/2009 ter člen 3 Haaškega protokola temeljita na skupni navezni okoliščini, in sicer običajnem prebivališču zadevne osebe, in da sta tesno povezana, je utemeljeno, da opredelitev te okoliščine usmerjajo ista načela in da ta opredelitev temelji na istih elementih v obeh aktih. Čeprav je konkretna presoja običajnega prebivališča vlagatelja preživninskega zahtevka, preživninskega upravičenca ali – glede na primer – preživninskega zavezanca odvisna od posebnih okoliščin vsakega primera, ki se lahko razlikujejo zlasti glede na starost in okolje zadevne osebe, je tako logično, da sta za pojem „običajno prebivališče“ v smislu člena 3(a) in (b) Uredbe št. 4/2009 značilna na eni strani želja zadevne osebe, da običajno središče svojega življenja določi na določenem kraju, in na drugi strani prisotnost z zadostno stopnjo stabilnosti na ozemlju zadevne države članice.
- 54 V obravnavanem primeru je iz predloga za sprejetje predhodne odločbe razvidno, da sta zakonca iz postopka v glavni stvari zakonsko zvezo sklenila avgusta 2010 na veleposlaništvu Španije v Gvineji Bissau in da sta v tej državi prebivala od avgusta 2010 do februarja 2015, ko sta se preselila v Togo, to je državo, v kateri kljub temu, da je njuna življenjska skupnost julija 2018 dejansko prenehala, še vedno prebivata, tako kot tudi njuna otroka.
- 55 Vendar iz elementov, ki jih je posredovalo predložitveno sodišče, nikakor ne izhaja, da bi oče otrok iz postopka v glavni stvari, ki ima portugalsko državljanstvo, običajno prebival v državi članici, v kateri je to sodišče, in sicer v Kraljevini Španiji, sam ali skupaj z materjo njunih skupnih otrok. Mati, ki ima špansko državljanstvo in je pri sodiščih te države članice vložila zahtevek za prenehanje zakonskih vezi, pa trdi, da je svoje običajno prebivališče obdržala na ozemlju navedene države članice kljub okoliščini, da dela kot pogodbeni uslužbenka Unije na ozemlju tretjih držav najmanj od avgusta 2010 in, natančneje, v Togu od februarja 2015 ter da odtlej živi v tej tretji državi s svojima otrokoma.
- 56 Glede na te okoliščine in elementa, ki sta značilna za pojem „običajno prebivališče“ v smislu člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003, kot je bilo na ta elementa opozorjeno v točki 44 te sodbe, pa je očitno, da zakonca iz postopka v glavni stvari – s pridržkom obsežnejših preverjanj, ki jih mora opraviti predložitveno sodišče na podlagi vseh dejanskih okoliščin obravnavanega primera (glej

v tem smislu sodbo z dne 25. novembra 2021, IB (Običajno prebivališče zakonca – Razveza), C-289/20, EU:C:2021:955, točka 52) – ne prebivata običajno na ozemlju države članice, pri sodišču katere je bil vložen zahtevek za prenehanje zakonskih vezi.

- 57 Namreč, prvič, razen morebitnih obdobj dopusta ali obdobj ob rojstvu otrok, ki praviloma ustrezajo občasnim in začasnim prekinitvam v običajnem življenju (glej po analogiji sodbo z dne 28. junija 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, točka 51), sta zakonca iz postopka v glavni stvari stalno fizično odsotna z ozemlja Kraljevine Španije najmanj od avgusta 2010. Ni sporno, da se po prenehanju življenjske skupnosti teh zakoncev soproga iz postopka v glavni stvari ni preselila na ozemlje države članice, pri sodišču katere je bil vložen zahtevek za prenehanje zakonskih vezi. Zlasti, na podlagi nobenega elementa iz spisa ni mogoče ugotoviti, da je ta soproga na ozemlju navedene države članice, katere državljanstvo ima, prebivala šest mesecev neposredno pred vložitvijo svojega zahtevka za prenehanje zakonskih vezi, kot določa člen 3(1)(a), šesta alineja, Uredbe št. 2201/2003.
- 58 V teh okoliščinah ni razvidno, da bi bila zahteva, na katero je bilo opozorjeno v točki 44 te sodbe in ki se nanaša na dovolj stabilno prisotnost na ozemlju države članice, v kateri je predložitveno sodišče, v obravnavanem primeru lahko izpolnjena. V zvezi z okoliščino, da je prebivanje zakoncev iz postopka v glavni stvari v Togu kot pogodbenih uslužbencev Unije – ki za nedoločen čas delata pri njeni delegaciji v tej tretji državi v skladu z določbami člena 85(1) PZDU, ki se uporabljajo za pogodbene uslužbenke iz člena 3a PZDU, in za katera ne velja rotacija s sedežem v Bruslju – na ta način neposredno povezano z opravljanjem njunih nalog, je treba pojasniti, da ta okoliščina sama po sebi ne more niti preprečiti, da to prebivanje izkazuje tako stopnjo stabilnosti (glej po analogiji sodbo z dne 28. junija 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, točki 12 in 47), niti omogočiti ugotovitve, da je fizična odsotnost zadevnih oseb z ozemlja države članice, pri sodišču katere je bil vložen zahtevek za prenehanje zakonskih vezi, v obravnavanem primeru izključno začasna ali občasna.
- 59 Drugič, noben element iz spisa ne nakazuje, da bi se zakonca – ali vsaj soproga – iz postopka v glavni stvari kljub večletni neprestani fizični odsotnosti z ozemlja Kraljevine Španije odločila, da stalno ali običajno središče svojih interesov določita v tej državi članici. Tudi če je kateri od teh zakoncev izrazil namero, da se v prihodnosti naseli v Španiji, ostaja dejstvo, da je, kot je bilo pojasnjeno v točki 57 te sodbe, iz predloga za sprejetje predhodne odločbe razvidno, da kljub dejanskemu prenehanju njune življenjske skupnosti, ki je nastopilo julija 2018, nobeden od zakoncev iz postopka v glavni stvari ni zapustil Toga. Kot je poleg tega generalni pravobranilec v bistvu poudaril v točki 50 sklepnih predlogov, ker za delovna mesta v delegacijah Unije, kot je ta v Togu, uradniki in uslužbenci, ki to želijo, zaprosijo prostovoljno, se zdi dvomljivo, da sta ta zakonca po dejanskem prenehanju svoje življenjske skupnosti v resnici nameravala zapustiti Togo, da bi svoje običajno prebivališče prenesla na ozemlje Kraljevine Španije.
- 60 V bistvenem podobna presoja je v obravnavanem primeru očitno potrebna v zvezi z običajnim prebivališčem tožene stranke ali preživninskega upravičenca v smislu člena 3(a) oziroma 3(b) Uredbe št. 4/2009, ker se zdi – s pridržkom obsežnejših preverjanj, ki jih mora opraviti predložitveno sodišče – da nič ne kaže na to, da sta zadevni osebi svoje običajno prebivališče prenesli na ozemlje Kraljevine Španije.
- 61 Teh preudarkov ne omaje trditev španske vlade, sicer podana samo v zvezi z razlago Uredbe št. 2201/2003, da imata zakonca iz postopka v glavni stvari, ker sta pogodbeni uslužbenca pri delegaciji Unije v Togu, v tej tretji državi diplomatski status in zato na podlagi člena 31(1) Dunajske konvencije uživata imuniteto pred civilnimi sodišči v državi sprejemnici, kar bi po

mnenju te vlade moralo privedi do tega, da se na podlagi člena 40 civilnega zakonika prizna pristojnost sodišč države članice, v kateri ta uslužbenca nimata tega diplomatskega statusa, to je v obravnavanem primeru Kraljevina Španija.

- 62 Čepprav je ta trditev pravilna, pa ne vpliva na razlago pojma „običajno prebivališče“ v smislu člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003 ter člena 3(a) in (b) Uredbe št. 4/2009, saj lahko na podlagi teh določb sodišče, ki mu je bila zadeva predložena, potrdi svojo pristojnost le, če imajo zakonca, skupaj ali ločeno, in/ali njuna otroka – zadnjenavedena kot preživninska upravičenca za namene uporabe člena 3(b) Uredbe št. 4/2009 – običajno prebivališče na ozemlju države članice, v kateri je to sodišče, pri čemer tako običajno prebivališče izpolnjuje merili, omenjeni v točkah 44 in 53 te sodbe.
- 63 Dejstvo, da tako običajno prebivališče ni v državi članici, sodišču katere je bila zadeva predložena, pa je dovolj, da se ugotovi neobstoj pristojnosti tega sodišča na podlagi člena 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003 ter člena 3(a) in (b) Uredbe št. 4/2009, neodvisno od vprašanja, ali zakonca iz postopka v glavni stvari in njuna otroka v Togu uživajo morebitno imuniteto pred civilnimi sodišči te tretje države.
- 64 Nobenega nasprotnega argumenta ni mogoče izpeljati iz uvodne izjave 14 Uredbe št. 2201/2003, na katero se prav tako sklicuje španska vlada in iz katere izhaja, da kadar izvrševanje pristojnosti na podlagi te uredbe ni mogoče zaradi obstoja diplomatske imunitete v skladu z mednarodnim pravom, je treba pristojnost izvrševati v skladu z nacionalno zakonodajo države članice, v kateri zadevna oseba nima takšne imunitete.
- 65 Kot je pravilno navedla Komisija, se ta uvodna izjava namreč nanaša na položaj, v katerem sodišče države članice, čeprav je pristojno na podlagi določb Uredbe št. 2201/2003, ne more izvrševati te pristojnosti zaradi obstoja diplomatske imunitete. Ni pa sporno, da v sporu o glavni stvari zadevna zakonca ali njuna otroka nimajo diplomatske imunitete v nobeni državi članici. Zlasti iz člena 11(a) Protokola o privilegijih in imunitetah izhaja, da uradniki in drugi uslužbenci Unije na ozemlju držav članic uživajo imuniteto pred sodnimi postopki le za dejanja, storjena „pri opravljanju uradnih dolžnosti“, to je v okviru naloge, zaupane Uniji (sodba z dne 30. novembra 2021, LR Ğenerālprokuratūra, C-3/20, EU:C:2021:969, točka 56 in navedena sodna praksa). Iz tega sledi, kot potrjuje člen 23 Kadrovskih predpisov, da taka imuniteta pred sodnimi postopki ne zajema tistih sodnih postopkov, katerih predmet se nanaša na zasebna razmerja, kot so zahtevki med zakonci v zakonskih sporih ali sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ali preživninskimi obveznostmi do njihovih otrok, ki po naravi ne zadevajo sodelovanja upravičenca do imunitete pri opravljanju nalog institucije Unije, v kateri je zaposlen (glej v tem smislu sodbo z dne 11. julija 1968, Sayag in Zurich, 5/68, EU:C:1968:42, str. 585).
- 66 Glede na vse navedeno je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 3(1)(a) Uredbe št. 2201/2003 in člen 3(a) in (b) Uredbe št. 4/2009 razlagati tako, da za določitev običajnega prebivališča v smislu teh določb ne more biti odločilni element to, da sta zadevna zakonca pogodbeno uslužbenca Unije pri njeni delegaciji v tretji državi, v zvezi s katerima se zatrjuje, da imata v tej tretji državi diplomatski status.

Drugo vprašanje

- 67 Z drugim vprašanjem se predložitveno sodišče v primeru, da bi bila določitev običajnega prebivališča zakoncev odvisna od njunega statusa pogodbenih uslužbencev Unije pri njeni delegaciji v tretji državi, sprašuje, kako bi ta položaj vplival na določitev običajnega prebivališča mladoletnih otrok v smislu člena 8 Uredbe št. 2201/2003.
- 68 Ob upoštevanju odgovora na prvo vprašanje na drugo vprašanje ni treba odgovoriti.

Tretje vprašanje

- 69 Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 8(1) Uredbe št. 2201/2003 razlagati tako, da je treba za določitev običajnega prebivališča otroka upoštevati navezno okoliščino materinega državljanstva in njenega prebivališča pred sklenitvijo zakonske zveze v državi članici, pri sodišču katere je bil vložen zahtevek glede starševske odgovornosti, ali tudi okoliščino, da so bili mladoletni otroci rojeni v tej državi članici in imajo njeno državljanstvo.
- 70 V skladu s členom 8(1) Uredbe št. 2201/2003 se pristojnost sodišča države članice v zadevah starševske odgovornosti v zvezi z otrokom določi na podlagi merila običajnega prebivališča tega otroka v trenutku, ko je to sodišče začelo postopek.
- 71 V zvezi s tem je Sodišče večkrat presodilo, da običajno prebivališče otroka pomeni samostojen pojem prava Unije, ki ga je treba razlagati ob upoštevanju konteksta določb, v katerih je ta pojem naveden, in ciljev Uredbe št. 2201/2003, zlasti cilja, ki izhaja iz njene uvodne izjave 12, v skladu s katero so pravila o pristojnosti, določena v tej uredbi, oblikovana tako, da se kar najbolj upoštevajo interesi otroka, zlasti merilo povezanosti (sodba z dne 28. junija 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, točka 40 in navedena sodna praksa).
- 72 V skladu s sodno prakso Sodišča mora biti otrokovo običajno prebivališče določeno na podlagi vseh dejanskih okoliščin posameznega primera. Poleg fizične prisotnosti otroka v državi članici je treba upoštevati tudi druge dejavnike, ki lahko kažejo na to, da ta navzočnost nikakor ni začasna ali priložnostna ter da otrokovo prebivališče odraža neko vključenost v družbeno in družinsko okolje (sodba z dne 28. junija 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, točka 41 in navedena sodna praksa), kar se ujema s krajem, ki za tega otroka dejansko pomeni središče njegovih življenjskih interesov (sodba z dne 28. junija 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, točka 42).
- 73 Med te dejavnike spadajo trajanje, rednost, razmere in razlogi otrokovega prebivanja na ozemlju zadevne države članice ter njegovo državljanstvo, pri čemer se upoštevni dejavniki spreminjajo glede na starost zadevnega otroka (sodba z dne 8. junija 2017, OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, točka 44 in navedena sodna praksa). Vključujejo tudi kraj in razmere otrokovega šolanja ter družinske in socialne vezi otroka v zadevni državi članici (glej v tem smislu sodbo z dne 28. junija 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, točka 43).
- 74 V zvezi z namenom staršev, da se z otrokom naselijo v nekem kraju, je Sodišče priznalo, da se tudi ta namen lahko upošteva, če je izražen s konkretnimi ukrepi, kot je nakup ali najem stanovanja v zadevni državi članici (glej v tem smislu sodbo z dne 28. junija 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, točka 46 in navedena sodna praksa).

- 75 Iz tega sledi, kot je generalni pravobranilec v bistvu poudaril v točki 72 sklepnih predlogov, da se pri določitvi običajnega prebivališča otroka v neki državi članici v smislu člena 8(1) Uredbe št. 2201/2003 zahteva vsaj to, da je bil zadevni otrok fizično navzoč v tej državi članici in da dodatni dejavniki, ki jih je mogoče upoštevati, kažejo na to, da ta navzočnost nikakor ni začasna ali priložnostna ter da otrokovo prebivališče odraža neko vključenost v družbeno in družinsko okolje.
- 76 Zato v postopku v glavni stvari za določitev običajnega prebivališča mladoletnih otrok v smislu člena 8(1) Uredbe št. 2201/2003 ni mogoče upoštevati navezne okoliščine, ki jo pomenita državljanstvo matere teh otrok in njeno prebivališče v Španiji pred sklenitvijo zakonske zveze in rojstvom otrok, ki nista upoštevni za te namene.
- 77 Špansko državljanstvo mladoletnih otrok iz postopka v glavni stvari in dejstvo, da sta bila rojena v Španiji, pa sta lahko, nasprotno, upoštevna dejavnika, vendar ne odločilna. To, da otrok izvira iz države članice in si deli kulturo te države z enim od staršev, namreč ni odločilno za opredelitev kraja običajnega prebivališča tega otroka (glej v tem smislu sodbo z dne 28. junija 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, točka 52). Ta ugotovitev *a fortiori* velja, če – tako kot v postopku v glavni stvari – noben element ne kaže na to, da so bili zadevni otroci fizično prisotni, in to ne zgolj občasno, na ozemlju države članice, sodišču katere je bila zadeva predložena, in so bili tam, ob upoštevanju njihove starosti, deležni neke vključenosti zlasti v šolsko, družbeno in družinsko okolje.
- 78 Na tretje vprašanje je torej treba odgovoriti, da je treba člen 8(1) Uredbe št. 2201/2003 razlagati tako, da za določitev običajnega prebivališča otroka navezna okoliščina materinega državljanstva in njenega prebivališča pred sklenitvijo zakonske zveze v državi članici, pri sodišču katere je bil vložen zahtevek glede starševske odgovornosti, ni upoštevna, okoliščina, da so bili mladoletni otroci rojeni v tej državi članici in imajo njeno državljanstvo, pa ni zadostna.

Četrto vprašanje

- 79 Predložitveno sodišče želi s četrtilim vprašanjem v bistvu izvedeti, ali je treba, če za odločitev o zahtevku za prenehanje zakonskih vezi na podlagi členov od 3 do 5 Uredbe št. 2201/2003 oziroma o zahtevku glede starševske odgovornosti na podlagi členov od 8 do 13 te uredbe ni pristojno nobeno sodišče države članice, člena 7 in 14 navedene uredbe razlagati tako, da dejstvo, da je tožena stranka iz postopka v glavni stvari državljan države članice, ki ni država članica, sodišču katere je bila zadeva predložena, preprečuje uporabo določb o subsidiarni pristojnosti iz teh členov 7 in 14, da bi se utemeljila pristojnost tega sodišča.
- 80 Najprej je treba opozoriti, da je člen 7 Uredbe št. 2201/2003, naslovljen „Subsidiarna pristojnost“, del oddelka 1 v poglavju II te uredbe, naslovljenega „Razveza zakonske zveze, ločitev ali razveljavitev zakonske zveze“, člen 14 navedene uredbe, prav tako naslovljen „Subsidiarna pristojnost“, pa spada med določbe oddelka 2 istega poglavja, ki se nanašajo na „[s]tarševsko odgovornost“. Iz tega izhaja, da je treba, ker se člena 7 in 14 Uredbe št. 2201/2003 nanašata na subsidiarno pristojnost v zvezi s prenehanjem zakonskih vezi oziroma na subsidiarno pristojnost v zadevah starševske odgovornosti za otroke, zaporedoma preučiti ti ureditvi pristojnosti.
- 81 Na prvem mestu, glede subsidiarne pristojnosti v zvezi s prenehanjem zakonskih vezi je iz besedila člena 7(1) Uredbe št. 2201/2003 razvidno, da se le v primeru, da – v skladu s členi od 3 do 5 te uredbe – ni pristojno nobeno sodišče države članice, pristojnost v vsaki državi članici določi v skladu z nacionalno zakonodajo.

- 82 Kot je generalni pravobranilec v bistvu poudaril v točki 81 sklepnih predlogov, čeprav se zdi, da ta določba, obravnavana ločeno, zakoncema, ki nimata običajnega prebivališča v državi članici in imata različni državljanstvi, omogoča, da imata na voljo subsidiarno pristojno sodišče na podlagi nacionalnih pravil o pristojnosti, je področje uporabe te določbe vseeno treba razlagati ob upoštevanju člena 6 Uredbe št. 2201/2003.
- 83 Člen 6 te uredbe, naslovljen „Izključni značaj pristojnosti po členih 3, 4 in 5“, pa določa, da se „[p]roti zakoncu, ki [...] običajno prebiva na ozemlju države članice ali [...] je državljan države članice [...][,] lahko začne postopek v drugi državi članici samo v skladu s členi 3, 4 in 5“.
- 84 Tako je v skladu s tem členom 6 toženo stranko, ki ima običajno prebivališče v državi članici ali je državljan države članice, upoštevajoč izključnost pristojnosti, določenih v členih od 3 do 5 Uredbe št. 2201/2003, mogoče pozvati pred sodišče druge države članice le na podlagi teh določb in zato z izključitvijo pravil o pristojnosti, ki jih določa nacionalno pravo (sodba z dne 29. novembra 2007, Sundelind Lopez, C-68/07, EU:C:2007:740, točka 22).
- 85 Iz tega izhaja, da kadar sodišče države članice ni pristojno za odločitev o zahtevku za prenehanje zakonskih vezi na podlagi členov od 3 do 5 Uredbe št. 2201/2003, člen 6 te uredbe temu sodišču preprečuje, da ugotovi svojo pristojnost na podlagi pravil o subsidiarni pristojnosti, določenih v nacionalnem pravu, v skladu s členom 7(1) navedene uredbe, če je tožena stranka državljan države članice, ki ni država članica, v kateri je navedeno sodišče.
- 86 V obravnavanem primeru ima zakonec, ki je tožena stranka v okviru tožbe za prenehanje zakonskih vezi pred španskimi sodišči, portugalsko državljanstvo, tako da glede na informacije, ki jih je posredovalo predložitveno sodišče, in s pridržkom obsežnejših preverjanj, ki jih mora opraviti to sodišče, zakonca iz postopka v glavni stvari ne prebivata običajno na ozemlju države članice, zlasti države članice, v kateri je navedeno sodišče. Če torej predložitveno sodišče ne more ugotoviti svoje pristojnosti za odločitev o taki tožbi na podlagi členov od 3 do 5 Uredbe št. 2201/2003, mu člen 7(1) te uredbe ne dovoljuje, da svojo pristojnost utemelji na podlagi pravil o subsidiarni pristojnosti, določenih v nacionalnem pravu, ker bi člen 6(b) navedene uredbe preprečeval, da se zoper toženo stranko iz postopka v glavni stvari, ki je državljan druge države članice od tiste, v kateri je to sodišče, začne postopek pred navedenim sodiščem.
- 87 Dodati je treba, da ta razlaga, kot je Komisija navedla v pisnem stališču, ne pomeni, da je zakoncu, ki zahteva prenehanje zakonskih vezi, odvzeta možnost vložiti zahtevek pri sodiščih države članice, katere državljan je tožena stranka, če členi od 3 do 5 Uredbe št. 2201/2003 ne določajo drugega sodišča. V takem primeru namreč člen 6(b) te uredbe ni ovira za to, da so sodišča države članice, katere državljan je tožena stranka, pristojna za odločitev o zahtevku za prenehanje zakonskih vezi na podlagi nacionalnih pravil o pristojnosti, veljavnih v tej državi članici.
- 88 Na drugem mestu, glede subsidiarne pristojnosti v zadevah starševske odgovornosti je treba opozoriti, da člen 14 Uredbe št. 2201/2003 določa, da kadar v skladu s členi od 8 do 13 te uredbe niso pristojna sodišča nobene države članice, se pristojnost v vsaki državi članici določi v skladu z zakonodajo te države.
- 89 V zvezi s tem je treba poudariti, da dejstvo, da spor, začet pred sodiščem države članice, ne more spadati na področje uporabe člena 8(1) Uredbe št. 2201/2003, če otrok nima običajnega prebivališča v tej državi članici, ni nujno ovira za to, da bi to sodišče lahko bilo pristojno za obravnavanje tega spora na kakšni drugi podlagi.

- 90 Če v obravnavanem primeru razlaga, ki je bila predstavljena v točkah od 70 do 78 te sodbe in v skladu s katero je fizična navzočnost otroka v državi članici nujni pogoj za določitev njegovega običajnega prebivališča v tej državi članici, povzroči, da kot pristojnega na podlagi določb Uredbe št. 2201/2003 v zvezi s starševsko odgovornostjo ni mogoče določiti sodišča države članice, lahko vseeno vsaka država članica v skladu s členom 14 te uredbe pristojnost svojih sodišč še vedno utemelji na podlagi pravil nacionalnega prava in s tem odstopi od merila povezanosti, na katerem temeljijo določbe navedene uredbe (glej v tem smislu sodbo z dne 17. oktobra 2018, UD, C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, točka 57).
- 91 Zato člen 14 Uredbe št. 2201/2003 ne preprečuje, da sodišče, ki mu je bila zadeva predložena, za ugotovitev svoje pristojnosti uporabi pravila nacionalnega prava, kar po potrebi vključuje pravilo, ki temelji na državljanstvu zadevnega otroka, tudi če bi bil njegov oče, sicer tožena stranka, državljan države članice, ki ni država članica, v kateri je to sodišče.
- 92 Ob upoštevanju teh preudarkov v položaju, kot je ta v postopku v glavni stvari, ni izključeno – kot je generalni pravobranilec v bistvu navedel v točki 95 sklepnih predlogov – da je mednarodna pristojnost v zadevah v zvezi s prenehanjem zakonskih vezi na eni strani in mednarodna pristojnost v zadevah starševske odgovornosti na drugi strani podeljena sodiščem različnih držav članic. Na podlagi te ugotovitve bi se bilo mogoče vprašati, ali ne bi bila zaradi te razdrobitve lahko ogrožena korist otroka, katere upoštevanje mora biti v skladu z uvodnima izjavama 12 in 33 Uredbe št. 2201/2003 še posebej zagotovljeno s pravili o pristojnosti v zadevah starševske odgovornosti.
- 93 V zvezi s tem je pomembno opozoriti, da je v uvodni izjavi 5 Uredbe št. 2201/2003 navedeno, da ta uredba, da bi se zagotovila enakost za otroke, zajema vse odločbe o starševski odgovornosti, vključno z ukrepi za zaščito otrok, neodvisno od kakršne koli povezave s postopki v zakonskih sporih.
- 94 Čeprav – kot je tudi generalni pravobranilec navedel v točki 96 sklepnih predlogov – Uredba št. 2201/2003 zlasti v členu 12(3) zakoncem omogoča, da se izognejo razdrobitvi pristojnosti, kot je omenjena v točki 92 te sodbe, s tem, da za namene zahtevka glede starševske odgovornosti sprejmejo pristojnost sodišča, pristojnega za zadeve v zvezi z razvezo, kadar je ta pristojnost v otrokovo korist, pa ostaja dejstvo, da taka razdrobitev, katere morebiten pojav je neločljiv del sistema te uredbe, ni nujno nezdržljiva z navedeno koristjo. Mogoče je namreč, da bo zadevni starš zaradi otrokove koristi želel vložiti tak zahtevek pri drugih sodiščih, vključno s sodišči države članice, katerih državljan je, saj je zadnjenavedena izbira lahko utemeljena zlasti z lažjim izražanjem v maternem jeziku in morebitnimi manjšimi stroški postopka (glej po analogiji sodbo z dne 5. septembra 2019, R (Pristojnost v zvezi s starševsko odgovornostjo in preživitninsko obveznostjo), C-468/18, EU:C:2019:666, točki 50 in 51).
- 95 Dodati je treba, da člen 12(4) Uredbe št. 2201/2003 določa, da kadar ima otrok običajno prebivališče na ozemlju tretje države, ki ni pogodbenica Konvencije o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju, uveljavljanju in sodelovanju glede starševske odgovornosti in ukrepov za varstvo otrok, sklenjene 19. oktobra 1996 v Haagu, se šteje, da je pristojnost, ki temelji še posebej na odstavku 3 tega člena, v korist otroka, zlasti če se ugotovi, da v zadevni tretji državi postopek ni mogoč.

96 Glede na navedeno je treba na četrto vprašanje odgovoriti tako:

- Če za odločitev o zahtevku za prenehanje zakonskih vezi na podlagi členov od 3 do 5 Uredbe št. 2201/2003 ni pristojno nobeno sodišče države članice, je treba člen 7 v povezavi s členom 6 te uredbe razlagati tako, da dejstvo, da je tožena stranka iz postopka v glavni stvari državljan države članice, ki ni država članica, sodišču katere je bila zadeva predložena, preprečuje uporabo določbe o subsidiarni pristojnosti iz tega člena 7, da bi se utemeljila pristojnost tega sodišča, hkrati pa ne preprečuje, da bi bila sodišča države članice, katere državljan je tožena stranka, za odločanje o takem zahtevku pristojna na podlagi nacionalnih pravil o pristojnosti zadnjenavedene države članice.
- Če za odločitev o zahtevku glede starševske odgovornosti na podlagi členov od 8 do 13 Uredbe št. 2201/2003 ni pristojno nobeno sodišče države članice, je treba člen 14 te uredbe razlagati tako, da dejstvo, da je tožena stranka iz postopka v glavni stvari državljan države članice, ki ni država članica, sodišču katere je bila zadeva predložena, ne preprečuje uporabe določbe o subsidiarni pristojnosti iz tega člena 14.

Peto vprašanje

- 97 Predložitveno sodišče želi s petim vprašanjem v bistvu izvedeti, pod katerimi pogoji bi bilo mogoče, če običajno prebivališče vseh strank spora v preživninski zadevi ni v državi članici, v izjemnih primerih ugotoviti pristojnost, ki temelji na *forum necessitatis* iz člena 7 Uredbe št. 4/2009. Zlasti se predložitveno sodišče sprašuje, na eni strani, kateri pogoji so potrebni za ugotovitev, da postopka v tretji državi, s katero je spor tesno povezan, ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali da postopek tam ni mogoč, in ali mora stranka, ki se sklicuje na ta člen 7, dokazati, da je pred sodišči te tretje države zaman začela ali poskusila začeti postopek, ter na drugi strani, ali je mogoče ugotovitev, da je spor v zadostni meri povezan z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je bila zadeva predložena, utemeljiti z državljanstvom ene od strank.
- 98 Člen 7, prvi odstavek, Uredbe št. 4/2009 določa, da če na podlagi členov od 3 do 6 te uredbe nobeno sodišče države članice ni pristojno, lahko sodišča države članice v izjemnih primerih odločajo o sporu, če v tretji državi, s katero je spor tesno povezan, postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali če postopek tam ni mogoč. V skladu z drugim odstavkom tega člena mora biti spor v zadostni meri povezan z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je bila zadeva predložena.
- 99 Člen 7 Uredbe št. 4/2009 tako določa štiri kumulativne pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, da lahko sodišče države članice, pri katerem je bil vložen zahtevek v preživninski zadevi, izjemoma ugotovi svojo pristojnost na podlagi nujnosti (*forum necessitatis*). Prvič, to sodišče mora ugotoviti, da na podlagi členov od 3 do 6 Uredbe št. 4/2009 nobeno sodišče države članice ni pristojno. Drugič, spor, ki mu je predložen, mora biti tesno povezan s tretjo državo. Tretjič, v tej tretji državi zadevnega postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali ta postopek tam ni mogoč. Nazadnje, četrtič, spor mora biti tudi v zadostni meri povezan z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je bila zadeva predložena.
- 100 Čeprav mora predložitveno sodišče preveriti, ali so vsi ti pogoji izpolnjeni, da se glede na okoliščine lahko opre na pristojnost, podeljeno z določbami člena 7 Uredbe št. 4/2009, je treba za vsakega od teh pogojev in ob upoštevanju elementov, ki jih je predložilo to sodišče, podati naslednja pojasnila.

- 101 Na prvem mestu, glede izpolnjevanja prvega pogoja, omenjenega v točki 99 te sodbe, je pomembno opozoriti, da ne zadostuje, da sodišče, ki mu je bila zadeva predložena, ugotovi svojo nepristojnost na podlagi členov od 3 do 6 Uredbe št. 4/2009, ampak se mora tudi prepričati, zlasti če je zadeva predložena več sodiščem, da na podlagi teh členov nobeno sodišče države članice ni pristojno. Okoliščina, ki jo predložitveno sodišče navaja kot premiso petega vprašanja, in sicer, da tožena stranka oziroma upravičenec ali upravičenci običajno prebivajo v tretji državi, kar pomeni, da ne izpolnjujejo meril iz člena 3(a) oziroma (b) Uredbe št. 4/2009, zato ne zadostuje za ugotovitev, da na podlagi členov od 3 do 6 te uredbe nobeno sodišče države članice ni pristojno v smislu člena 7 navedene uredbe. Torej se mora predložitveno sodišče prepričati še, da to sodišče samo in sodišča drugih držav članic niso pristojna za odločitev o tem zahtevku na podlagi drugih razlogov za določitev pristojnosti, naštetih v členu 3(c) ali (d) ali v členih od 4 do 6 navedene uredbe.
- 102 Prvič, kar zadeva člen 3(c) in (d) Uredbe št. 4/2009, je s to določbo pristojnost podeljena bodisi sodišču, ki je po svojem pravu pristojno za glavno tožbo v zvezi s statusom oseb, glede na katero je preživninski zahtevek akcesoren, bodisi sodišču, ki je po svojem pravu pristojno za tožbo v zvezi s starševsko odgovornostjo, glede na katero je preživninski zahtevek akcesoren, razen če te pristojnosti temeljijo izključno na državljanstvu ene izmed strank.
- 103 Če v obravnavanem primeru, kot izhaja iz točk od 86 do 92 te sodbe, predložitveno sodišče ni bilo pristojno za odločitev o zahtevku za prenehanje zakonskih vezi, vendar bi v skladu z določbo o subsidiarni pristojnosti iz člena 14 Uredbe št. 2201/2003 lahko bilo pristojno za odločitev o zahtevku glede starševske odgovornosti na podlagi določb nacionalnega prava, ki temeljijo na državljanstvu tožeče stranke iz postopka v glavni stvari, bi predložitveno sodišče moralo ugotoviti, ali bi bilo zaradi te okoliščine in ob upoštevanju člena 3(d) Uredbe št. 4/2009 nepristojno za odločitev o preživninskem zahtevku za otroka.
- 104 Drugič, kar zadeva razloge za določitev pristojnosti iz členov 4 in 5 Uredbe št. 4/2009, čeprav noben element iz spisa, ki je na voljo Sodišču, ne kaže na to, da se ti razlogi uporabljajo v postopku v glavni stvari, je treba zlasti pojasniti, da je na eni strani izbira sodišča, določena v členu 4 te uredbe, v skladu z odstavkom 3 tega člena vsekakor izključena za spore o preživninski obveznosti za otroka, mlajšega od 18 let, in da na drugi strani – v zvezi s pristojnostjo na podlagi člena 5 navedene uredbe – iz spisa ni razvidno, da se je tožena stranka iz postopka v glavni stvari prostovoljno spustila v postopek iz drugega razloga kot zato, da bi ugovarjala pristojnosti sodišča države članice, ki mu je bila zadeva predložena. Očitno pa, nasprotno, ni izključena možnost, da sodišča Portugalske republike eventualno utemeljijo svojo pristojnost na podlagi člena 6 iste uredbe, glede na to, da imajo oče in njegova otroka vsi portugalsko državljanstvo, če sta ta otroka stranki v postopku, ki se nanaša na preživninski zahtevek, kot upravičenca do take preživnine, vendar mora to preveriti predložitveno sodišče.
- 105 Na drugem mestu, v zvezi s pogojem iz člena 7 Uredbe št. 4/2009, v skladu s katerim mora biti spor, ki je bil predložen sodišču, tesno povezan s tretjo državo, je pomembno poudariti, da ta uredba ne vsebuje nobenih informacij glede okoliščin, ki omogočajo ugotovitev obstoja take tesne povezave. Vendar mora sodišče, ki mu je bila zadeva predložena, ob upoštevanju meril za pristojnost, na katerih temelji navedena uredba, zlasti merila običajnega prebivališča, imeti možnost ugotoviti obstoj take tesne povezave, kadar iz okoliščin posamezne zadeve izhaja – kar mora preveriti to sodišče – da vse stranke spora običajno prebivajo na ozemlju zadevne tretje države. Neodvisno od meril, na katerih pristojnost v preživninskih zadevah temelji v tej tretji državi, zlasti če gre za državo, ki ni pogodbenica Haaške konvencije z dne 23. novembra 2007 o mednarodni izterjavi preživnin otrok in drugih oblik preživnin družin, je namreč glede na

merilo povezanosti načeloma razumno šteti, da lahko sodišča države, na ozemlju katere imata mladoletni otrok, sicer preživninski upravičenec, in preživninski zavezanec običajno prebivališče, najboljše presodijo potrebe tega otroka ob upoštevanju okolja, med drugim družbenega in družinskega, v katerem ta otrok živi in bo živel.

- 106 Na tretjem mestu, da bi lahko sodišče države članice, ki mu je bila zadeva predložena, izjemoma izvrševalo pristojnost, ki izhaja iz člena 7 Uredbe št. 4/2009, je pomembno tudi, da pred sodišči zadevne tretje države zadevnega postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali da ta postopek tam ni mogoč.
- 107 Čeprav je v zvezi s tem v uvodni izjavi 16 te uredbe kot primer, v katerem postopek v zadevni tretji državi ni mogoč, omenjena državljanska vojna, kar ponazarja izjemnost primerov, v katerih je mogoče izvrševati pristojnost na podlagi *forum necessitatis*, je treba poudariti, da navedena uredba ne zagotavlja informacij glede okoliščin, v katerih lahko sodišče države članice, ki mu je bila zadeva predložena, ugotovi, da pred sodišči zadevne tretje države postopka v preživninski zadevi ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih. Vendar je iz iste uvodne izjave 16 razvidno, da je bil za to, „[d]a bi odpravili zlasti primere odrekanja sodnega varstva“, uveden *forum necessitatis*, v okviru katerega lahko sodišče neke države članice, ki mu je bila zadeva predložena, v izjemnih primerih sprejme pristojnost za spor, ki je tesno povezan s tretjo državo, „če ne bi bilo mogoče upravičeno pričakovati, da bo vlagatelj lahko sprožil in izpeljal postopek“ v tej tretji državi.
- 108 Tako iz teh pojasnil na eni strani izhaja, da sodišče države članice, ki mu je bila zadeva predložena, da bi glede na okoliščine ugotovilo svojo pristojnost na podlagi člena 7 Uredbe št. 4/2009, od vlagatelja preživninskega zahtevka ne more zahtevati, naj dokaže, da je pred sodišči zadevne tretje države zaman začel ali poskusil začeti zadevni postopek. Zadostuje torej, da se lahko sodišče države članice, ki mu je bila zadeva predložena, glede na vse dejanske in pravne elemente posameznega primera prepriča, da so ovire v zadevni tretji državi take, da bi bilo nerazumno vlagatelju naložiti, naj preživninsko terjatev uveljavlja pred sodišči te tretje države.
- 109 Kot je namreč generalni pravobranilec v bistvu poudaril v točki 126 sklepnih predlogov, bi bilo zahtevati od takega vlagatelja, da poskusi začeti postopek pred sodišči zadevne tretje države samo zato, da bi dokazal nujnost uporabe *forum necessitatis*, v nasprotju s ciljem Uredbe št. 4/2009, katere namen je zlasti zaščititi preživninskega upravičenca in spodbujati učinkovito izvajanje sodne oblasti, kot izhaja iz sodne prakse, na katero je bilo opozorjeno v točki 48 te sodbe. Ta ugotovitev *a fortiori* velja, če je preživninski upravičenec otrok, čigar korist mora usmerjati razlago in izvajanje Uredbe št. 4/2009 ter jo je treba, kot je potrjeno v členu 24(2) Listine, prednostno upoštevati pri vseh ukrepih javnih organov ali zasebnih ustanov, ki se nanašajo na otroke (glej v tem smislu sodbo z dne 16. julija 2015, A, C-184/14, EU:C:2015:479, točka 46).
- 110 Na drugi strani, ker je, kot je navedeno v uvodni izjavi 16 Uredbe št. 4/2009, cilj pristojnosti, ki temelji na *forum necessitatis*, odpraviti „zlasti“ primere odrekanja sodnega varstva, je načeloma utemeljeno, da se lahko sodišče države članice, ki mu je bila zadeva predložena, opre na to pristojnost v izjemnih primerih in ob upoštevanju podrobne analize procesnih pogojev v zadevni tretji državi, če je dostop do sodnega varstva v tej tretji državi pravno ali dejansko oviran, zlasti z uporabo procesnih pogojev, ki so diskriminatorni ali v nasprotju z bistvenimi jamstvi poštenega sojenja.

- 111 Na četrtem mestu, zadevni spor mora biti „v zadostni meri povezan“ z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je bila zadeva predložena. V zvezi s tem za odgovor na dvome predložitvenega sodišča zadošča poudarek, da je v uvodni izjavi 16 Uredbe št. 4/2009 pojasnjeno, da bi tako povezavo lahko pomenilo med drugim državljanstvo ene od strank.
- 112 Ob upoštevanju teh pojasnil in elementov, ki jih je predložila mati mladoletnih otrok iz postopka v glavni stvari, mora predložitveno sodišče ugotoviti, ali se lahko opre na določbe člena 7 Uredbe št. 4/2009, da bi odločilo o preživninskem zahtevku, ki ga je MPA vložila za svoja otroka. V zvezi s tem se predložitveno sodišče lahko izreče za pristojno, da odpravi tveganje odrekanja sodnega varstva, vendar se ne more opreti samo na splošne okoliščine, povezane s pomanjkljivostmi pravosodnega sistema tretje države, ne da bi analiziralo posledice, ki bi jih navedene okoliščine lahko imele za obravnavani primer.
- 113 Ob upoštevanju navedenega je treba na peto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 7 Uredbe št. 4/2009 razlagati tako, da:
- če običajno prebivališče vseh strank spora v preživninski zadevi ni v državi članici, je v izjemnih primerih mogoče ugotoviti pristojnost, ki temelji na *forum necessitatis* iz tega člena 7, če na podlagi členov od 3 do 6 te uredbe nobeno sodišče države članice ni pristojno, če v tretji državi, s katero je spor tesno povezan, postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali če postopek tam ni mogoč in če je ta spor v zadostni meri povezan z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je bila zadeva predložena;
 - je za ugotovitev, v izjemnih primerih, da v tretji državi postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih, pomembno, da je na podlagi podrobne analize elementov, predloženih v vsakem primeru, dostop do sodnega varstva v tej tretji državi pravno ali dejansko oviran, zlasti z uporabo procesnih pogojev, ki so diskriminatorni ali v nasprotju z bistvenimi jamstvi poštenega sojenja, ne da bi se zahtevalo, da mora stranka, ki se sklicuje na navedeni člen 7, dokazati, da je pred sodišči navedene tretje države zaman začela ali poskusila začeti postopek, in
 - je mogoče ugotovitev, da je spor v zadostni meri povezan z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je bila zadeva predložena, utemeljiti z državljanstvom ene od strank.

Šesto vprašanje

- 114 Predložitveno sodišče s šestim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 47 Listine razlagati tako, da nasprotuje temu, da tudi v primeru, v katerem sta zadevna zakonca tesno povezana z državama članicama zaradi svojega državljanstva in predhodnega prebivališča, na podlagi določb uredb št. 2201/2003 in št. 4/2009 ni pristojna nobena država članica.
- 115 Kot je razvidno zlasti iz točk od 87 do 92 in od 98 do 113 te sodbe ter kot je Komisija v bistvu navedla v pisnem stališču, je očitno, da bi morala biti na podlagi določb Uredbe št. 2201/2003 in Uredbe št. 4/2009, zlasti členov 7 in 14 Uredbe št. 2201/2003 ter člena 7 Uredbe št. 4/2009, s katerimi se uvajajo mehanizmi, ki omogočajo določitev pristojnega sodišča, kadar nobeno sodišče države članice ni pristojno na podlagi drugih določb teh uredb, sodišča najmanj ene države članice pristojna za odločanje o tožbah v zadevah v zvezi s prenehanjem zakonskih vezi, v zadevah starševske odgovornosti in preživninskih zadevah.
- 116 Ker je šesto vprašanje, kot je opozorila Komisija, hipotetično, torej nanj ni treba odgovoriti.

Stroški

- 117 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (tretji senat) razsodilo:

1. Člen 3(1)(a) Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 in člen 3(a) in (b) Uredbe Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživninskih zadevah je treba razlagati tako, da za določitev običajnega prebivališča v smislu teh določb ne more biti odločilni element to, da sta zadevna zakonca pogodbeno uslužbenca Evropske unije pri njeni delegaciji v tretji državi, v zvezi s katerima se zatrjuje, da imata v tej tretji državi diplomatski status.
2. Člen 8(1) Uredbe št. 2201/2003 je treba razlagati tako, da za določitev običajnega prebivališča otroka navezna okoliščina materinega državljanstva in njenega prebivališča pred sklenitvijo zakonske zveze v državi članici, pri sodišču katere je bil vložen zahtevek glede starševske odgovornosti, ni upoštevana, okoliščina, da so bili mladoletni otroci rojeni v tej državi članici in imajo njeno državljanstvo, pa ni zadostna.
3. Če za odločitev o zahtevku za prenehanje zakonskih vezi na podlagi členov od 3 do 5 Uredbe št. 2201/2003 ni pristojno nobeno sodišče države članice, je treba člen 7 v povezavi s členom 6 te uredbe razlagati tako, da dejstvo, da je tožena stranka iz postopka v glavni stvari državljan države članice, ki ni država članica, sodišču katere je bila zadeva predložena, preprečuje uporabo določbe o subsidiarni pristojnosti iz tega člena 7, da bi se utemeljila pristojnost tega sodišča, hkrati pa ne preprečuje, da bi bila sodišča države članice, katere državljan je tožena stranka, za odločanje o takem zahtevku pristojna na podlagi nacionalnih pravil o pristojnosti zadnjeimenovalne države članice.

Če za odločitev o zahtevku glede starševske odgovornosti na podlagi členov od 8 do 13 Uredbe št. 2201/2003 ni pristojno nobeno sodišče države članice, je treba člen 14 te uredbe razlagati tako, da dejstvo, da je tožena stranka iz postopka v glavni stvari državljan države članice, ki ni država članica, sodišču katere je bila zadeva predložena, ne preprečuje uporabe določbe o subsidiarni pristojnosti iz tega člena 14.

4. Člen 7 Uredbe št. 4/2009 je treba razlagati tako, da:
 - če običajno prebivališče vseh strank spora v preživninski zadevi ni v državi članici, je v izjemnih primerih mogoče ugotoviti pristojnost, ki temelji na *forum necessitatis* iz tega člena 7, če na podlagi členov od 3 do 6 te uredbe nobeno sodišče države članice ni pristojno, če v tretji državi, s katero je spor tesno povezan, postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali če postopek tam ni mogoč in če je ta spor v zadostni meri povezan z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je bila zadeva predložena;
 - je za ugotovitev, v izjemnih primerih, da v tretji državi postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih, pomembno, da je na podlagi podrobne analize elementov,

predloženih v vsakem primeru, dostop do sodnega varstva v tej tretji državi pravno ali dejansko oviran, zlasti z uporabo procesnih pogojev, ki so diskriminatorni ali v nasprotju z bistvenimi jamstvi poštenega sojenja, ne da bi se zahtevalo, da mora stranka, ki se sklicuje na navedeni člen 7, dokazati, da je pred sodišči navedene tretje države zamažala ali poskusila začeti postopek, in

- **je mogoče ugotovitev, da je spor v zadostni meri povezan z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je bila zadeva predložena, utemeljiti z državljanstvom ene od strank.**

Podpisi